

Tu i tamo zbog autorove težnje, da bude što kraći, dolazi do manjih nepreciznosti. Tako na pr. govoreći o akcentu kod o-deklinacije, kaže, da je stabilan u čitavoj toj sklonidbi. Ali zar je tako na pr. kod proparoksitona? Ili, u bilj. 2 na str. 142. tvrdi, da svako \acute{o} dolazi od *sr-; trebalo je napomenuti, da u nekim riječima potječe od *wr-.

Nadalje, prvi primjer, koji navodi za Wheelerov zakon na str. 140. bilj. 3. kod mediopasivnog ptc.-a pf.-a, λελυμένος, nije zgodan, jer osnova s nastavkom nema oblik — u u, kao većina tih participa, nego uuu, budući da je slog -λυ u perfektu kratak. — No takvi su primjeri rijetki.

Autor u principu nerado donosi paradigme, ali je kod toga mogao učiniti i pokoji izuzetak, pa pored nekih drugih, koje je unio, staviti radi preglednosti paradigmu uz t. zv. atičku i stegnutu sklonidbu, a tako isto i kod rodbinskih riječi r-osnova.

Možda bi mu se moglo prigovoriti, da je pojedinim poglavljima posvetio previše ili pak premalu prostora. Prvo vrijedi osobito za priloge i prijedloge, u kojima dosta opširno raspravlja u čitavu jednom poglavlju, a tu građu slični priručnici obično prepuštaju normativnoj gramatici. To isto vrijedi i za neke paragrafe kod brojeva (isp. na pr. § 173). S druge strane, drugi dio knjige, u kojem govori o glagolu, odviše je kratak, tako da u cjelini ostavlja dojam skripata. — Ali i tu je bila u prvom planu autorova želja da obuhvati čitav predmet, a da početnika pri tom oslobodi svih suvišnih detalja.

I konačno nešto, čemu se iskusniji čitalac osobito čudi, t. j. da autor, koji je pokazao toliko talenta i metodičke umještosti, da dosta suhu i tešku građu prikaže na lak i zanimljiv način, nije bio samostalnjiji u stvaranju vlastitih sudova, nego na mnogim mjestima od riječi do riječi slijedi tekst Chantrainove Morfologije.

No uza sve te nedostatke ostaje autorov rad — koliko je bar meni poznato — najprikladniji priručnik za početnika, i stoga mislim, da to djelo treba toplo preporučiti i našim studentima.

B. Glavičić Zadar.

JAN SAFAREWICZ: *Elementy języka greckiego*, 3 izd., Kraków (Biblioteka Studium Slowianskiego Uniwersytetu Jagiellońskiego, ser. C, Nr 2) 1953, str. 97, cijena 13 zlota.

Vrlo koristan priručnik za slaviste! — Program studija slavistike u Poljskoj predviđa i učenje grčkoga jezika u toku jednoga semestra. S tim u vezi autor je odabrao građu, koja će biti najkorisnija i najinteresantnija za spomenutu struku, a obradio ju je tako, da se bez većih poteškoća može svladati u navedenom roku. Djelo u svakom slučaju predstavlja lijep uspjeh autora, jer pruža vrlo potrebnu građu slavistima, a kao pomoćni predmet vremenski ih minimalno opterećuje.

Knjiga je sastavljena od dva organski različita dijela: prvi obuhvaća glasove i imensku i glagolsku fleksiju, gdje će student u sažetu obliku dobiti osnovne pojmove grčke školske gramatike, a to će gradivo moći kasnije utvrditi na vježbama, priloženima na koncu knjige.

U odjeljku o glasovima govori se ukratko o grčkom glasovnom sistemu, o prednostima i nedostacima grčkog alfabeta, a najveća je pažnja posvećena akcentu i naglašavanju pojedinih riječi i grupa riječi (kod enklitika). — U bilješki, na koncu tog odjeljka, prikazane su u nekoliko crta najvažnije promjene pojedinih glasova u grčkom s obzirom na prajezik.

Kod sastavljanja ovakvog priručnika najteži je očito bio problem: što odabrati kao najkarakterističnije iz bogatog područja grčke morfologije, a da student i pored znatno reducirane građe dobije zaokruženu sliku toga predmeta i kako tako odabranu građu prikazati na što shvatljiviji način. Pored toga trebalo je elemente grčke morfologije izdijeli na nivo sveučilišne nastave koristeći se tu i tamo za osvjetljenje pojedinih pojava sredstvima naučne gramatike.

Stoga možemo reći, da je autor svoj posao uglavnom obavio s uspjehom. Velim, uglavnom, zato, što je gotovo nemoguće na nekih tridesetak strana učiniti nešto više, negoli je to učinio autor, jer skućeni prostor nije dopustio, da svi metodički i stručni zahtjevi budu podjednako i u potpunosti zadovoljeni. Pri tom se, dakako, nije moglo ulaziti u detalje i finese grčke morfologije, nego iznesena građa

predstavlja samo solidan nacrt, u kojem će se inteligentan student moći lako snaći i izvući najveću moguću korist.

Najbitnije je ipak tu: informativan uvod u deklinaciju, unijete su fleksije najvažnijih osnova, donesene najtipičnije paradigme, objašnjene najvažnije glasovne promjene. Pisac je posvetio osobitu pažnju grčkom glagolu, posebno tumačenju medija i aspekta. Doneseni su najvažniji oblici svih glagolskih osnova.

Drugi dio knjige nosi naslov *Słownictwo*. U njemu autor etimologički objašnjava otprilike 150 raznih grčkih pojmova, baštinjenih iz prajezika, koji imaju odgovarajući izraz u slavenskim jezicima. Tako tu nalazimo nazive za razne prirodne elemente, za godišnja doba, dan i noć, život i smrt, nazive divljih i domaćih životinja, dijelova tijela, najvažnije rodbinske riječi, brojeve od jedan do deset i sto, dvadesetak raznih glagola, nazive nekih stabala, kulturnih biljki, raznih pojmova iz kućnog gospodarstva i t.d.

U ovom dijelu knjige ogleda se njena originalnost i najveća vrijednost za slaviste. Autor je htio na konkretnim primjerima pokazati srodnost brojnih pojmova grčkoga jezičnog blaga, kad ih usporedimo s odgovarajućim činjenicama slavenskoga leksika. Ovdje su, naravno, uzeti u obzir samo izrazi, koji su potekli iz zajedničkoga prajezičnog izvora.

Tako elementi morfologije predstavljaju samo okvir i nužan preduvjet, koji je potrebno solidno svladati, da bi drugi dio knjige bio što upotrebljiviji.

Słownictwo u cjelini nema ni u jednom pogledu nikakva prigovora.

Na kraju knjige nalazi se desetak vježbi, sadržaj kojih je dijelom uzet iz poljskih udžbenika grčkoga jezika između dva rata. Vrlo su raznolika sadržaja: pored najobičnijih rečenica ima tu prerađenih izvadaka iz Ksenofonta i Platona, po jedan distih Teognidov i Tirtejev i prvih pet stihova Odiseje. Na toj se građi utvrđuje gradivo prvog dijela knjige. Autoru je bilo vrlo stalo, da na zgodnim primjerima osvijetli pravo značenje grčkoga perfekta, pa je toj stvari posvetio čitavu jednu vježbu. — Jedna zamjerka: sadržaj nekih rečenica nije najstrojniji odabran (II 1, 4; IX 2, 4, 5).

Neke primedbe odnose se na prvi dio knjige. — Kao prvo treba naglasiti, da postoje neke razlike u tradicionalnom izgovoru grčkih glasova ζ i θ kod nas i u Poljskoj. Tako na str. 5. autor tretira glas ζ kao afrikatu „dz“, što nije točno (isp. Lejeune, Phon.³ § 96), dok je kod nas udomaćen pravilan izgovor glasa ζ kao zvučnog spiranta „z“. Također glas θ Poljaci čitaju kao „t“, a mi pravilno kao tenuis aspiratu „th“.

Ostali se prigovori odnose više na metodičku negoli stručnu stranu knjige.

- Str. 12. Nedostaju opće napomene o rodu grčkih imenica, što nijedan sličan priručnik ne propušta.
- str. 13. Iz metodičkih i stručnih razloga u posljednje vrijeme i elementarni priručnici stavljaju O-deklinaciju ispred A-deklinacije.
- str. 13—14. Kod prve deklinacije zamjerio bih izboru paradigmi. Uzete su naime dvije oksitone (ψυχή, άγορά). Imenica νίκη uz paradigmu άγορά mnogo bi bolje ilustrirala varijaciju akcenta. Kod imenica na *-i ā, moglo bi se pomisliti, da su sve u grčkom predstavljene s ā-impurum; naprotiv, neke kao μόρα, σφαίρα, άλήθεια imaju ā-purum.
- str. 15. Kod imenica muškog roda A-deklinacije trebalo je navesti paradigmu i takvih, koje ne pokazuju prijevojne razlike u vok. sing. (na pr. Ἄτρείδης), jer takve su brojnije. Autor navodi samo πολίτης.
- str. 16—26. Kod t.zv. treće deklinacije donesena je po jedna paradigma od pojedinih osnova, što mi se čini ipak nedovoljno. Ovdje su najbolje obrađene i/ei- osnove.
- str. 24. imenice tipa βασιλεύς ne pokazuju prijevoj -eu/-ēu-; to su osnove na -ēu-.
- str. 25. Pridjevi prve i druge deklinacije ne obrađuju se posebno niti se donosi ijedna paradigma. Od svih zamjenica autor obrađuje samo lične. Svakako je trebalo uzeti bar jednu-dvije pokazne (ὄδῃ, οὐτός).
- str. 26. Od brojeva spominju se samo glavni i redni, a za broj „1“ navedena je paradigma bez ženskog roda, što je trebalo svakako učiniti, jer ako je μιᾶ morfološki pravilno, nije to, što se tiče akcenta.

str. 31—34. Od raznih tipova grčkoga prezenta ne spominju se uopće verba contracta, glagoli na -σχω i tvorbe sufiksom -je-/jo-, što čini osnovni fond grčkoga glagola.

Kod oblika prezentske osnove navode se paralelno paradigme prve i druge konjugacije, što mi se ne čini zgodnim.

str. 41—47. Naprotiv, kod pojedinih glagolskih osnova dani su samo indikativni oblici; načini, infinitivi i participi obrađeni su posebno. To je autor svakako učinio radi što veće preglednosti, no da li je to i metodički dobro? Zajednički prigovor, koji bi se mogao učiniti kod imenica i glagola jest taj, što svaka paradigma sadržava i rijetke dualne oblike, a to zaista nije potrebno.

Štamparske su griješke u ovoj knjizi rijetke. Potkrale su se svega dvije: str. 43. optativni sufiks -ιη- umjesto -ιη-; vj. VII, 4. ελεῖς prvi ε bez spiritus lenisa i bez akuta.

Navedeni nedostaci ne umanjuju, ipak, bitno vrijednost autorova rada. — Šteta je jedino, što je pisac kod stvaranja toga priručnika imao pred očima strogo ograničen zadatak. Da je knjiga nešto opsežnija, da je pisac unio pokoji stariji oblik, kako je to učinio kod s-osnova, da su uneseni i elementi sintakse, knjiga bi bila od velike koristi i za svršenog slavista, koji bi u grčkoj sintaksi — čak više nego u morfologiji — našao interesantnih podudaranja sa slavenskim jezicima.

B. Glavičić, Zadar

H. D. F. Kitto, *The Greeks*¹⁾. Ova publikacija profesora grčkog jezika na univerzitetu u Bristolu odlikuje se akribijom i zanimljivim stilskim načinom obrade gradiva helenske povijesti, kako civilizacije tako i kulture od nastarijih vremena, zatim postankom polisa, njegovim razvojem i konačnim opadanjem. Autor je knjigu podijelio na dvanaest poglavlja: *Introduction, The formation of the Greek people, The country, Homer, The polis, Classical Greece: The early period, Classical Greece: The fifth century, The Greeks at war, The decline of the polis, The Greek mind, Myth and religion i Life and character*, iza čega slijedi *Index*.

Kroz sva se poglavlja provlači kao crvena nit glavna piščeva misao i težnja, da suvremenom čitaocu pokaže, što su bili Heleni, kako su stvorili tolike tekovine, koje su postale kasnija podloga evropske kulture. Kitto je u svome razlaganju činjenica nastojao biti jasan, pisao je, kao i u već objavljenim knjigama, koje obrađuju problematiku helenske tragedije. U tom je pogledu, t. j. u akribiji i stilskoj izražajnosti na mnogim mjestima ove svoje knjige postao takmac C. M. Bowra, koji je napisao vrlo zanimljivu povijest starohelenske književnosti²⁾. Oba ova pisca pokazuju smisao za originalnu sintezu. Kittove su rečenice zbijene, ali ipak jasne. On umije biti i duhovit, a nikad ne zamara nabranjem suvišnih činjenica. Često je pojedina poglavlja ilustrirao odabranim odlomcima iz djela helenskih prozaista i pjesnika. To dopunjuje knjigu i čini je pristupačnom i širem krugu čitalaca. Već u prvom poglavlju, pisac ističe svoje tumačenje riječi *barbaros*, da bi upozoriv na osebnosti razvoja helenske civilizacije i kulture. Njemu je glavna karakteristika helenske uloge kroz povijest u instiktivnom osjećaju Helena, da sve vidi kao cjelinu (str. 176.) kao i u njegovoj prirodnoj sklonosti za ravnotežu. On to veli ovako: „*This instinct for seeing things as a whole is the source of the essential sanity of Greek life. The Greeks had their passions, their political records are no freer than other peoples from paroxysms of savagery; the hungry exile would ruin his city if only he could return and rule, whether he was oligarch or democrat. But their standard, in all their activities, was a sane balance*“. Upravo tu ravnotežu Kitto nastoji pronaći i obrazložiti u svome gledanju na raznoliku problematiku, koja se pojavljivala i očitovala tokom brojnih stoljeća u helenskoj povijesti.

U drugom poglavlju autor (str. 14. i d.) ukratko i duhovito tumači helensku toponomastiku, a usto jasno upućuje na tekovine moderne semantologije. Šteta je,

¹⁾ Knjiga je prvi put bila objavljena 1951., a otada bila pretiskavana: 1951., 1952., 1954., 1956., dok je novo izdanje, revidirano, iz 1957., kao edicija *Penguin books*, A 220 u Edinburgh-u, str. 252 + *Index*: 252—256.

²⁾ C. M. Bowra, *Ancient Greek Literature*, Oxford University Press, 1954.